

До 95-річчя від дня народження
президента Національної академії наук України
академіка Б.Є. Патона

27 листопада 2013 р. виповнюється 95 років від дня народження президента Національної академії наук України академіка Б.Є. Патона.

Борис Євгенович Патон – видатний вчений у галузі зварювання, металургії і технології металів, матеріалознавства, який здобув світову славу і визнання. Він автор багатьох основоположних досліджень і створених на їхній основі високих технологій, талановитий організатор науки, визначний громадський діяч. Йому притаманна виняткова здатність передбачати перспективні тенденції розвитку науки, що відіграють вирішальну роль на певному етапі науково-технічного прогресу.

Б.Є. Патон творчо розвинув ідеї, продовжив справу, розпочату його батьком академіком Є.О. Патоном – засновником Інституту електрозварювання, і досяг нових вершин у науці.

Світовий авторитет Б.Є. Патону принесли різнобічна та надзвичайно плідна наукова й інженерна діяльність, прагнення спрямувати фундаментальні наукові дослідження на вирішення проблем суспільства.

Близько 60 років він очолює всесвітньо відомий академічний Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона, що виріс у потужний науково-технічний комплекс, до структури якого входять науково-дослідний інститут, науково-технічні й конструкторсько-технологічні підрозділи, три дослідні заводи й експериментальне виробництво, інженерні центри та інші інноваційні організації, а також сертифікаційний і учбово-атестаційний центри.

Під керівництвом Б.Є. Патона і за його особистою участю в Інституті проведено глибокі дослідження й отримано вагомні результати в розробці прогресивних технологій нероз'ємного з'єднання й обробки металів і неметалів у різних умовах і середовищах. До них належать зварювання і наплавлення під флюсом, зварювання в захисних газах суцільним і порошковим дротом,

електрошлакове зварювання, стикове зварювання оплавленням, газотермічне напилювання, променеві технології та інші процеси.

Фундаментальні дослідження Б.Є. Патона і його учнів щодо взаємодії зварювальних джерел нагрівання з розплавленим металом заклали основу для створення нової галузі металургії – спеціальної електрометалургії. Завдяки їй стало можливим лиття особливо чистих спеціальних сталей і сплавів, кольорових металів, одержання унікальних композиційних матеріалів. Відкрилися перспективи для створення новітніх конструкційних і функціональних матеріалів ХХІ століття.

Борис Євгенович зробив великий внесок у створення нових типів зварних конструкцій, індустриальних способів зварювання магістральних трубопроводів, великогабаритних резервуарів для зберігання нафти, кожухів доменних печей, висотних баштових конструкцій.

Академік Б.Є. Патон першим почав і розвинув дослідження з використання зварювальних процесів у космічній технології, виконаних космонавтами при орбітальних польотах кораблів і в умовах відкритого космосу. Він є визнаним лідером у цій галузі.

Борис Євгенович значну увагу приділяє реалізації досягнень сучасної науки і техніки в практичній медицині. Під його керівництвом співробітники Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона і вчені-медики створили новий спосіб з'єднання (зварювання) живих тканин, що вже понад 10 років широко використовується в хірургічній практиці. Він дозволяє швидко і майже безкровно розрізати і з'єднувати біологічні тканини. Загоєння ран при цьому відбувається значно швидше, ніж при використанні традиційних хірургічних методів. Також істотно скорочується тривалість операцій, зменшуються крововтрати, скорочується період післяопераційної реабілітації хворих. Успішно виконано вже близько 100 тисяч хірургічних операцій різного профілю. В Інституті розроблено сучасне обладнання для зварювання живих тканин і створено його виробництво.

Понад 50 років Б.Є. Патон є президентом Національної академії наук України. У 2012 р. відбулися святкові заходи з нагоди золотого трудового ювілею академіка Б.Є. Патона. Президент України привітав Бориса Євгеновича з цією визначною подією та вручив йому орден Свободи за значний особистий внесок у соціально-економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток незалежної Української держави, вагомі трудові досягнення, багаторічну сумлінну працю. До свята була презентована ювілейна книга, а також відзнято документальну стрічку, яка представила унікальну хроніку фактів життя та діяльності Бориса Євгеновича Патона на чолі Академії.

Під керівництвом Б.Є. Патона Академія перетворилася на один з найбільших наукових центрів Східної Європи, широко відомий в усьому світі. Вона відіграла й відіграє важливу роль у житті суспільства і держави, у прогресі науки й освіти, у зміцненні обороноздатності і розвитку народного господарства України.

З самого початку найважливішим напрямом організаторської діяльності Патона-президента став розвиток широкого спектру фундаментальних досліджень і створення на їхній основі новітніх технологій для масштабного промислового застосування, орієнтування академічних інститутів на цей шлях.

Постійну увагу Борис Євгенович приділяв комплексності і пріоритетності наукового пошуку з найважливіших проблем природничих, технічних і соціогуманітарних наук. Ініціатива Б.Є. Патона максимально залучити наукові установи до вирішення соціально-економічних і науково-технічних проблем на місцях проявилася в організації академічних регіональних наукових центрів, що охоплюють всі області України.

Його прагнення поставити досягнення вчених на службу економіці, галузям промисловості і сільському господарству відбилося в розвитку цілеспрямованих фундаментальних досліджень, активній участі академічних інститутів у науково-технічних програмах різного рівня. Особливо ефективно вдалося зміцнити зв'язки науки з виробництвом починаючи з 60-х років. У той час було розвинуто дослідно-виробничу і конструкторську базу, інженерні

центри, а також сформовано науково-технічні комплекси, у тому числі міжгалузеві. Завдяки цьому установи могли доводити свої наукові розробки до рівня високої готовності для практичного використання виробниками.

Приділяючи пріоритетну увагу створенню та впровадженню у виробництво сучасних технологій, Б.Є. Патон одночасно надає важливого значення обґрунтованим науковим оцінкам їх впливу на навколишнє середовище і людину. Під його керівництвом ученими Академії було виконано прогностичні оцінки негативних наслідків великомасштабних меліорацій в Україні, інтенсивної хімізації сільського господарства, перекидання частини стоку річок Дунаю та Дніпра. Принципову позицію Борис Євгенович зайняв і у питанні будівництва атомної електростанції у районі Чорнобиля, наполягаючи на його недоцільності. Відомі всьому світу події 1986 року повністю підтвердили його застереження.

Нова сторінка в багатогранній діяльності Б.Є. Патона відкрилася в роки незалежності України. Як член Ради з питань науки і науково-технічної політики при Президентові України і Ради національної безпеки і оборони України Борис Євгенович зробив великий особистий внесок в адаптацію Національної академії наук і всієї науки України до умов ринкової економіки. Як голова Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки він невпинно піклується про авторитет і престиж праці вчених. Великого значення Б.Є. Патон надає інноваційній діяльності. Академія виступила ініціатором створення в Україні технологічних парків, метою яких є виконання проектів з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції.

Важливу роль відіграє Б.Є. Патон у справі координації діяльності державних академій наук у нашій країні, співпраці з вузами, розширення їх взаємодії в інтересах розвитку науки і держави в цілому.

Академік Б.Є. Патон постійно піклується про наукову молодь, залучення талановитих молодих людей до наукової роботи. Він завжди пов'язує

підготовку молодих науковців з покращанням умов складної, але важливої для суспільства праці вченого.

Борис Євгенович докладає багато зусиль для збереження й розвитку міжнародного наукового співробітництва Академії, зовнішньоекономічних зв'язків її інститутів з діловими партнерами зарубіжних країн. Це співробітництво проявляється в активній участі вчених Академії щодо реалізації міжнародних наукових програм, проектів, широкому обміні інформацією, укладанні численних ліцензійних угод і договорів.

Академік Б.Є. Патон є одним із засновників і протягом 20 років беззмінним президентом Міжнародної асоціації академій наук (МААН), що об'єднує національні академії наук, а також ряд провідних наукових центрів країн СНД, Грузії та В'єтнаму. Під його керівництвом працює Наукова рада МААН з нових матеріалів.

Б.Є. Патон – почесний президент Міжнародної інженерної академії, член Академії Європи, почесний член Римського клубу, Міжнародної академії технологічних наук, почесний член Міжнародної академії наук, освіти та мистецтв, Міжнародної астронавтичної академії. Він є дійсним членом Російської академії наук, іноземним членом академій та науково-технічних товариств багатьох країн. Десятки вітчизняних і зарубіжних університетів обрали академіка Б.Є. Патона почесним доктором, у тому числі – Московський державний університет ім. М.В. Ломоносова, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Санкт-Петербурзький державний технічний університет, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», Московський державний фізико-технічний університет та ін.

Як людина, вчений і громадянин Б.Є. Патон має неперевершені якості вести за собою в ім'я високої мети великі колективи вчених і організаторів науки, захоплювати їх невичерпним ентузіазмом, створювати сприятливі для творчості умови. Він завжди швидко й вчасно відгукується і на проблеми, що виникають у колег, і на потреби економіки, держави.

За величезні заслуги перед наукою і державою Б.Є. Патон удостоєний високих звань двічі Героя Соціалістичної Праці СРСР, Героя України з врученням ордена Держави. Він – кавалер чотирьох орденів Леніна, орденів Жовтневої революції, Трудового Червоного Прапора, Дружби народів, орденів Свободи, Князя Ярослава Мудрого I, IV і V ступенів, орденів Російської Федерації «За заслуги перед Вітчизною» I і II ступенів і «Пошани», орденів Франциска Скорини та Дружби народів Республіки Білорусь, «Ордена Честі» Грузії, «Достик» Республіки Казахстан, «Шикрет» (Пошани) Республіки Азербайджан, «Ордена Пошани» Республіки Молдова, Ордена Міжпарламентської асамблеї СНД «Співдружність» і багатьох інших нагород. Б.Є. Патон – лауреат Ленінської та Державних премій СРСР і України в галузі науки і техніки. У 2010 р. йому присуджено одну з найпрестижніших міжнародних нагород за видатні наукові досягнення в галузі енергетики – Міжнародну премію «Глобальна енергія». Він нагороджений Золотою медаллю НАН України ім. В.І. Вернадського, Золотими медалями РАН ім. М.В. Ломоносова, С.І. Вавілова, С.П. Корольова, Срібною медаллю ЮНЕСКО ім. А. Ейнштейна та багатьма іншими нагородами й відзнаками.